

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Asta Jakutytė-Sungailienė

ENTERPRISE AS AN OBJECT OF
CIVIL RIGHTS

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2010

The Doctoral Dissertation was prepared during the period of 2006-2010 at Mykolas Romeris University.

Scientific Supervisor:

Prof. Dr. Vytautas Pakalniškis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

The Doctoral Dissertation is defended at the Law Research Council of Mykolas Romeris University:

Chairman:

Prof. Dr. Gediminas Mesonis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Members:

Assoc. Prof. Dr. Dangutė Ambrasienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Prof. Habil. Dr. Jonas Mackevičius (Vilnius University, Social Sciences, Economics – 04 S)

Prof. Dr. Manuela Tvaronavičienė (Vilnius Gediminas Technical University, Social Sciences, Management and Administration – 03 S)

Dr. Asta Dambrauskaitė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

Opponents:

Assoc. Prof. Dr. Julija Kiršienė (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Law – 01 S)

Assoc. Prof. Dr. Edvardas Sinkevičius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S)

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place at the Law Research Council at Mykolas Romeris University on December 10, 2010, at 1:00 PM in the Conference hall of Mykolas Romeris university (Room I-414).

Address: Ateities str. 20, LT-08303 Vilnius, Lithuania.

The Summary of the Doctoral Dissertation was sent out on November 10, 2010.

The Doctoral Dissertation is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius, Lithuania) and Mykolas Romeris University libraries (Ateities str. 20 and Valakupių str. 5, Vilnius; V. Putvinskio str. 70, Kaunas, Lithuania).

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Asta Jakutytė-Sungailienė

ĮMONĖ KAIP CIVILINIŲ TEISIŲ
OBJEKTAS

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2010

Disertacija rengta 2006-2010 metais Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

Prof. dr. Vytautas Pakalniškis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. dr. Gediminas Mesonis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Nariai:

Doc. dr. Dangutė Ambrasienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Prof. habil. dr. Jonas Mackevičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, ekonomika – 04 S)

Prof. dr. Manuela Tvaronavičienė (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas – 03 S)

Dr. Asta Dambrauskaitė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Oponentai:

Doc. dr. Julija Kiršienė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Doc. dr. Edvardas Sinkevičius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S)

Disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2010 m. gruodžio 10 d. 13 val. Mykolo Romerio universitete konferencijų salėje (I-414 aud.).

Adresas: Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiųsta 2010 m. lapkričio 10 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (Gedimino pr. 51, Vilnius) ir Mykolo Romerio universiteto bibliotekose (Ateities g. 20 ir Valakupių g. 5, Vilnius; V. Putvinskio g. 70, Kaunas).

ENTERPRISE AS AN OBJECT OF CIVIL RIGHTS

Summary

INTRODUCTION

Problems and relevance of the research. The concept of enterprise, though originated in economics, has been used in law since the end of 17th century. However the concept of enterprise as an organization of economic activity and the concept of juristic person as the legal form of such organization intertwined and eventually caused the ambiguity of the term „enterprise“. Consequently the term „enterprise“ started to denote on the one hand a proprietary complex and on the other hand a juristic person. This concept still has several different meanings in the national law of Lithuania, what causes incoherent legal regulation. For instance, in some provisions of the Civil Code of Lithuania¹ (hereinafter referred to as – LCC) the term „enterprise“ clearly means juristic person (Section 1 of Article 2.33, Section 1 of Article 6.383, Section 7 of Article 6.780, Section 2 of Article 6.785), in others – proprietary complex (Section 1 of Article 1.110), and in some, though the wording indicates the meaning of proprietary complex (e. g. „debt list of enterprise“ – Subsection 4 of Section 2 of Article 6.404, „protection of rights of the creditors of the enterprise“ – Article 6.405, etc.), but the real meaning is of juristic person.

The establishment of enterprise as a self-sufficient object of civil rights in the provisions of LCC raised rather many theoretical and practical questions regarding the legal nature of enterprise: is it possible to consider enterprise as a self-sufficient object of civil rights; is the establishment of enterprise as an immovable thing is justifiable? Considering that enterprise is an intricate proprietary complex consisting of rights *ad rem* and *ad personam*, it raises doubt if the same legal regime can be and should be applied to different elements of the enterprise. Another relevant problem is identifying the nature of enterprise

1 *Valstybės žinios (Official Journal)*. 2000, Nr. 74-2262.

holder's (owner's) right to the enterprise whereas it determines the application of legal remedies for infringed rights and the scope of civil turnover: is it possible to consider enterprise as an object of property right; if yes, what is the scope of property right to enterprise; is it possible to defend one's right to enterprise as whole but not to separate its elements?

With adoption of legal regulation in LCC regarding separate transactions with enterprise the uncertainty whether such regulation is proper and sufficient has arisen. The legal practice showed that the existing legal regulation regarding the transactions with enterprise is complex thus unappealing to legal practitioners, so the civil turnover of enterprises as proprietary complexes in Lithuania is almost inactive^{2*}. Having in mind that the economic result of the transfer of the enterprise as a proprietary complex and share portfolio is the same, sellers are inclined to choose less time and money consuming way, i. e. share deal. However asset deal is more beneficial to the buyer and the creditors due to disclosure of information regarding enterprise transfer to the creditors, security of creditors' claims, the obligation of the seller to help the buyer to enter the market and liability for defects of the enterprise. Therefore it is questionable if the existing national legal regulation regarding transactions with enterprise is proper and sufficient.

Comparing the legal regulation of sale-purchase of enterprise with other types of sale-purchase agreements it is obvious that the provisions regarding the form, order of conclusion of contract and the protection of creditors' rights applicable to sale-purchase of enterprise are rather strict. Accordingly in legal practice the parties often conclude sale-purchase contracts of separate things, other assets and proprietary rights instead of enterprise in order to avoid the application of the said imperative provisions. Such practice forces to consider the possibility of application of the provisions of sale-purchase of enterprise to other transactions, e. g. to sale-purchase contracts of separate assets transferring them to the same party. Suchlike transactions when avoiding the security of creditors' rights the assets comprising the enterprise are transferred by ordinary several sale-purchase contracts to the same party are rather popular in contemporary economic context. When these transactions are assessed jointly it becomes obvious that the parties aimed to transfer the enterprise, but not separate assets, to a newly established juristic person avoiding the recovery of debts by prior owner's creditors. Nevertheless national courts reluctantly analyse whether separate transactions could be qualified as sale-purchase of enterprise, mostly due to the narrow approach to the transfer of enterprise, i. e. the

2 * On the 2nd of April 2010 institution administering the public registers in Lithuania in its answer to query, how many transactions with enterprise have been registered since year 2001, indicated that there have been registered only six contracts of sale-purchase and lease of enterprise in Lithuania since year 2001.

sale-purchase of enterprise is considered only when a unanimous transaction comprising the transfer of completely all assets of juristic person is concluded. Such narrow approach of national court indicates the lack of sufficient legal doctrine in this field.

Unfortunately it can be concluded that in Lithuania the perception of enterprise as a proprietary complex is insufficiently profound what causes rare practical application of the provisions regarding transactions with enterprise. The lack of sufficiently developed legal doctrine on the subject-matter results in incorrect interpretation and application of legal norms in legal disputes, for instance, in the enforcement of court ruling process the debtor's proprietary complex is dissolved and sold out in parts, although if this complex was sold as a unity the economic result would be more efficient.

The subject-matter of the research – the legal status and legal regulation of civil turnover of enterprise as an object of civil rights, the interpretation and application of this regulation. The research does not involve taxing and sponsorship aspects of the transactions regarding enterprise as an object of civil rights as these aspects do not fall under the field of civil law.

The purpose of the research – thorough and systematic analysis of the legal nature and civil turnover of enterprise as an object of civil rights, identifying the most relevant theoretical and practical problems in interpretation and application of legal norms regarding enterprise, providing with suggestions and recommendations for resolution of identified problems and improvement of existing legal regulation according to the experience of foreign countries and contemporary global trends, and contributing to the national legal doctrine.

In order to achieve the set purpose these **goals of the research** are set:

1. To analyse the legal nature of enterprise as an object of civil rights, identify the connection between enterprise and other objects of civil rights and types of assets.
2. To reveal the concept of enterprise, its features, elements, analyse the identifying features of the holder of the enterprise and the nature of his right to enterprise.
3. To analyse and assess the possible civil turnover of enterprise as an object of civil rights in respect of existing legal regulation, identifying the deficiencies of this regulation and suggest possible resolution of identified problems.

Academic novelty and practical significance of the research. The subject-matter of the research is relevant both, in scientific and in practical terms, as the peculiarities of enterprise as an object civil rights lacks thorough analysis in the legal doctrine of Lithuania. Apart from several narrow problem-orientated publications regarding separate transactions with enterprise

(e. g. sale-purchase and mortgage of enterprise³), until now the legal doctrine of Lithuania lacks sufficiently profound analysis of peculiarities of enterprise as an object of civil rights. Only systematic approach to the legal status and factors determining the civil turnover of enterprises can produce constructive suggestions regarding improvement of the existing legal regulation, creating more beneficial conditions for civil turnover of enterprises.

There are no systematic researches on enterprise as an object of civil rights in Lithuania, except for several narrow problem-orientated publications⁴ regarding separate transactions with enterprise and research performed by The Institute of Law regarding transfer of business⁵. For the first time in Lithuania this dissertation delivers a thorough and systematic analysis of peculiarities of enterprise as an object of civil rights, thus such integrated research, firstly, is relevant in theoretical terms. Moreover this research is also relevant to legal practice. During the research the legal acts, court practice and legal doctrine of Lithuania and foreign countries regarding the peculiar legal status and specific contracts of enterprise as a proprietary complex have been analysed. Practical suggestions to the national legislator to improve the civil turnover (e. g. regarding the simplification of the mechanism of the protection of creditors' rights, guaranteeing the legal indivisibility of enterprise) of enterprises are produced based on this analysis. The research provides a survey of experience of foreign countries which can be a relevant source for legal practitioners drafting contracts regarding the transfer of enterprise and for national court when solving disputes regarding enterprises as objects of civil rights.

Therefore it is probable that this research shall inspire further scientific discussions on the subject-matter helping to produce the best solution of the

3 For comprehensive survey of national and foreign researches on the subject-matter see section „Survey of the Research“.

4 The publication by J. Kiršienė and K. Kerutis compares asset and share deals as means of business transfer, providing concepts of enterprise and enterpriser; the publication by E. Baranauskas analyses the possibility of enterprise mortgage in the national law of Lithuania; the doctoral dissertation by V. Bitė provides a brief comparative analysis of asset and share deals. For further information see: Kiršienė, J., Kerutis, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 3.; Baranauskas, E. Įmonės įkeitimas. *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 28.; Bitė, V. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2009.

5 This research comprises analysis of experience of Lithuania and foreign countries in the field of business transfer by asset deal. However this research focuses on analysis of asset deal in the context of business transfer environment, thus paying less attention to particular relevant theoretical and practical problems. For further information see: *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė*. [Čepas, A.; Mačernytė-Panomariovienė, I.; Kiršienė, J.; Griškevič, L.; Lankauskas, M.; Želvyš, A.] Mokslo tyrimas. Vilnius, Teisės institutas, 2005.

identified problems. Accordingly it can be concluded that the research of the problematic aspects of enterprise as an object of civil rights is timely and necessary.

Theses to be defended:

1. Enterprise is a specific object of civil rights with peculiar legal regime as enterprise is legally indivisible only during the conclusion and performance of separate transactions.
2. The legal regulation of enterprise as a proprietary complex is designed to protect creditors from dishonest transactions and on the other hand – to protect the holder (owner) of the enterprise from dissolution of proprietary complex without sufficient grounds.

SURVEY OF THE RESEARCH

Lithuanian and foreign scientific literature, legal acts of foreign countries, Lithuania and European Union (hereinafter referred to as – EU), court practice and scientific-practical researches initiated by EU institutions have been used in this research.

Apart from several publications on particular transactions with enterprise, there are no thorough and systematic researches of enterprise as an object of civil rights and the peculiarities of the transactions with it in Lithuania. First of all, a significant scientific research on transfer of business performed by the Institute of Law in 2005 should be mentioned as it comprises analysis of experience of Lithuania and foreign countries in the field of business transfer⁶. However this research focuses on analysis of asset deal in the context of business transfer environment, thus paying less attention to particular relevant theoretical and practical problems. Also other sources, such as publication by *J. Kiršienė* and *K. Kerutis* comparing share deal and asset deal as a mean of business transfer, wherein concepts of enterprise and enterpriser are defined⁷; publication by *E. Baranauskas* analysing the possibility of enterprise mortgage in Lithuania⁸; doctoral dissertation by *V. Bitė*⁹ comprising a short comparative analysis of share and asset deals, are relevant to this research. The abovementioned

6 *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė*. [Čepas, A.; Mačernytė-Panomariovienė, I.; Kiršienė, J.; Griškevič, L.; Lankauskas, M.; Želvys, A.] Mokslo tyrimas. Vilnius, Teisės institutas, 2005.

7 Kiršienė, J., Kerutis, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 3.

8 Baranauskas, E. Įmonės įkeitimas. *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 28.

9 Bitė, V. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*. Doktoro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2009.

tioned scientific sources and the problems they raise became the starting-point of this research.

Separate topics of the research were analysed using other sources of Lithuanian law doctrine, such as works of V. Pakalniškis¹⁰, P. Vitkevičius¹¹ (revealing the place of enterprise in the common system of objects of civil rights), works of J. Kiršienė¹², A. Tikniūtė¹³ (examining the peculiarities of immaterial assets and property right to such assets) and others.

Due to the scarcity of national law doctrine on the subject-matter, this research is mostly based on foreign scientific literature and researches. In Europe the approach to the enterprise as a proprietary complex is twofold: in the first group of countries (e.g. France, Italy and Russia) legal norms regulate the legal status and civil turnover of enterprises as self-sufficient objects, whereas in other countries (e.g. Germany, common-law countries) the legal status and civil turnover of the enterprises as proprietary complexes are not regulated by the law yet the transfer of enterprises is taking place. Considering the abovementioned the problems analysed in this research are compared to the legal systems of France, Germany and Russia. Unfortunately there are also not many researches on enterprises as proprietary complexes in the said countries. However such Russian legal scientists as E. A. Yershova, K. D. Ovchinnikova¹⁴, O. E. Romanov¹⁵, V. A. Belov¹⁶, should be mentioned. The French legal system on the subject-matter was analysed using the works of R. Savatje¹⁷, G. A. Ber-

- 10 Pakalniškis, V. Daiktai civilinių teisių objektų sistemoje. *Jurisprudencija*. 2005, T. 71.; Pakalniškis V. *Turto samprata ir jo formos in Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2007.; Pakalniškis V. Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28 (20).
- 11 Vitkevičius, P. *Civilinis teisinis santykis in Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2007.
- 12 Kiršienė J. *Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Lietuvos teisės universitetas. Vilnius, 2003.
- 13 Kiršienė, J., Tikniūtė, A. Kapitalo teorinė ir struktūrinė paradigma: teisiniai aspektai. *Jurisprudencija*. 2004, t. 57 (49).
- 14 Sufficiently comprehensive analysis of civil turnover of enterprise as a proprietary complex in Russia and foreign countries. For further information see: Ершова, Е. А.; Овчинникова К. Д. *Предприятие (бизнес) в современном экономико-правовом обороте*. М.: Статут, 2006.
- 15 Enterprise is examined in the context of other proprietary complexes. For further information see: Романов О. Е. *Предприятие и иные имущественные комплексы как объекты гражданских прав*. Санкт-Петербург.: Юридический центр Пресс, 2004
- 16 Research of proprietary complexes, their features, goal and ability to participate in civil turnover. For further information see: Белов, В. А. *Имущественные комплексы*. М.: Центр. ЮрИнфоР, 2004.
- 17 Саватъе, Р. *Теория обезательств*. Перевод с французского. М.: издательство "Прогресс", 1972.

mann and E. Picard¹⁸ and others. The analysis of German legal system on the subject-matter is based on the comparative researches of business transfer by G. Picot¹⁹, D. Beinert²⁰ and others.

Apart from the said sources of doctrine the doctoral dissertation has been prepared using other theoretical and practical sources: the legal acts of Lithuania, EU and foreign countries, court practice of the Supreme Court of Lithuania, the Appeal Court of Lithuania, the Court of Justice of the European Union, courts of foreign countries, practice of the Competition Council of the Republic of Lithuania, scientific-practical researches initiated by European Commission and other. Whereas the law doctrine of Lithuania lacks relevant researches in this field, this research should be a solid contribution to the science of law in respect of interpretation of the legal status of enterprise as an object of civil rights and solution of practical problems regarding the conclusion and performance of transactions with enterprises.

METHODOLOGY OF THE RESEARCH

Various scientific methods have been applied during the research in order to achieve the set purpose and to formulate conclusions and recommendations. The main methods used in the research are: *document (content of source), linguistic, systematic and critical analyses, historical, comparative, and teleological.*

Document (content of source) analysis together with *linguistic analysis* have been used to identify the content, real meaning, legislative motives and effectiveness of the practical application of legal norms, court decisions of Lithuania and foreign countries and doctrinal sources.

Systematic analysis has been used to thoroughly examine the legal regulation of the peculiarities of enterprise as an object of civil rights. This method helped to reveal the interconnections of separate elements of the enterprise in the context of other objects of civil rights, and to examine enterprise as a diverse and distinctive proprietary complex.

Critical analysis has been used to critically evaluate the existing doctrinal approach and legal regulation of enterprise as an object of civil rights, to point out the advantages and disadvantages of this regulation.

18 Bermann, G. A.; Picard, E. *Introduction to French Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International. 2008.

19 Picot, G. *Mergers & Acquisitions in Germany*. 2nd ed. New York: Juris Publishing, Inc., 2002.

20 Beinert, D. *Corporate Acquisitions and Mergers in Germany*. 3rd ed. The Hague: Kluwer Law International. 2000

Historical method helped to reveal the genesis of proprietary complexes, separate types of assets, the concept of enterprise and legal regulation regarding enterprises. The application of this method enabled to explore the evolution of the legal regulation regarding enterprises in different countries in order to identify the core problems of the legal status of the enterprise as a self-sufficient object of civil rights.

Despite the fact that this research is not intended to provide an extensive comparative analysis on the subject-matter, the *comparative method* has been used to parallel the legal regulation and practical application of enterprise as an object of civil rights in the picked European countries. This method has been used in order to identify the deficiencies of the existing national legal regulation in question and to provide with constructive suggestions regarding amendments of this regulation. To this effect the legal norms of Lithuania are compared to the legal norms of France, Russia and Germany. This method also enabled to determine the similarities and differences of different jurisdictions in order to reveal the problems, arising from the legal regulation of legal status and civil turnover of the enterprises and to suggest possible solutions of such problems.

Teleological (intents of the legislator, purpose of legal norms) method has been used to reveal the peculiarities of the legal status of enterprise as an object of civil rights and possibilities of its civil turnover. The application of this method enabled to disclose the inner (real) meaning of the legal norms and to show the possible interpretations of these norms.

RESULTS AND STRUCTURE OF THE RESEARCH

Reliability of the research results. Variety of the sources and scientific methods used in the research allows concluding that the results of the research are credible.

Approval of the research results. The basic results of the research have been published by scientific journals of Mykolas Romeris University²¹. Preliminary research results were also presented in University of Wroclaw (Poland) during academic internship and in presentation during scientific conference at Mykolas Romeris University. In conformity with the research results the author gives lectures at Mykolas Romeris University, updated civil law study programme and methodological material. The doctoral dissertation has been

21 Jakutytė-Sungailienė, A. The Concept of Asset in Lithuanian Law [Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje]. *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 3 (3): 213-227; Jakutytė-Sungailienė, A. Intellectual Capital – new Object Regulated by Property Law? [Intelektinis kapitalas – naujas nuosavybės teisės objektas?]. *Jurisprudencija*. 2009, 3 (117): 339-355.

discussed in the Department of Civil and Commercial Law of the Law Faculty of Mykolas Romeris University.

Structure of the research. The structure of the research was determined by the goals of the research. The research consists of introduction, survey of research, methodology of research, three parts, conclusions and recommendations. Each of the three parts of the research is finished with summarizing chapter.

The first part of the research deals with the core concepts (such as object of civil rights, object of property right, assets, proprietary complex, etc.), which unfold the motives of the origin of the enterprise as a proprietary complex, the aim of its existence and its place in the common system of objects of civil rights. Comprehensive analysis of the separate objects of property right, types of assets and the process of capitalization of assets allows to coherently shift the focus to particular elements of enterprise and separate transactions regarding enterprise. In order to clarify the peculiarities of enterprise as a self-sufficient object of civil rights, the evolution of particular types of assets in perspective of property law, other proprietary complexes and their common features are analysed.

The second part of the research deals with the concept and elements of the enterprise, examines the connection between enterprise and its holder (enterpriser), analyses the nature of the subjective right to the enterprise. This part of doctoral dissertation focuses on the analysis of the immaterial elements of the enterprise (the right to the name of the firm, intellectual capital and goodwill), the possibility to transfer these elements and the limits of their legal protection. In this respect legal regulation in different European countries of the said aspects is also examined.

In the third part of the research the possibilities of civil turnover of the enterprise according to the law of Lithuania are examined. In this respect the legal regulation regarding the conclusion and performance of separate transactions (e.g. sale-purchase of enterprise, lease of enterprise, gift, privatization of enterprise and succession of enterprise) and the possible legal remedies of defence of infringed civil rights are analysed. This part of doctoral dissertation also comprises a brief analysis on concentration control, regulated by competition law, and precontractual stage of contracts inasmuch as it is related to the transfer of the right of property (lease) to the enterprise. In order to identify the deficiencies of the existing national legal regulation, comparative analysis with picked foreign countries of separate transactions is performed.

In the end of the research general conclusions, as well as recommendations are given.

CONCLUSIONS

Having summarized the thorough analysis of the legal acts, court practice and scientific literature of Lithuania and foreign countries on the subject-matter, it is concluded that the set research purpose and goals have been accomplished, the theses to be defended have been confirmed and the following basic conclusions have been made:

Regarding peculiarities of enterprise as an object of civil rights:

1. It is impossible to record the precise content of an enterprise in public register because the content of an enterprise as a proprietary complex is always fluctuating as enterprise is a tool to perform commercial activity. In respect of the said, the enterprise must not be considered as an immovable thing.
2. The core features of enterprise as a proprietary complex are its purpose and legal indivisibility whereas separate objects of civil rights are united to a system by common purpose. Such united system of objects of civil rights generates additional value thus the unity of this system must be guaranteed by legal indivisibility.
3. Guaranteeing the legal indivisibility of an enterprise is necessary only during conclusion and performance of separate transactions, thus the rights to separate elements of an enterprise, but not to the enterprise as a whole, are registered in public registers.
4. Having in mind that different legal regulation is applied to different elements of the enterprise, it is impossible to defend one's right to enterprise as a whole applying only one remedy, although separate elements of the enterprise can be defended by separate remedies, e. g. *actiones ad rem*, *actiones ad personam*, lawsuit regarding dishonest competition, misuse of the name of the firm, etc.

These conclusions confirm the thesis to be defended that the enterprise is a specific object of civil rights with peculiar legal regime as it is legally indivisible only during the conclusion and performance of separate transactions.

Regarding the purpose of legal regulation of enterprise as a proprietary complex – protection of creditors' rights:

1. Legal regulation of civil turnover of the enterprise as a proprietary complex must be (and is) orientated to the protection of creditors' rights as during every transfer of enterprise the debts are transferred to the new owner.
2. The existing mechanism of protection of creditors' rights in Lithuania is too complex because it turns sale-purchase and lease of enterprise into a process of debt recovery, although the creditors' rights can

be duly protected applying the mechanism of protection of creditors' rights alike to the one applied during the reorganization of juristic persons.

3. The notarial form of contract of sale-purchase (and other transfer) of enterprise when there are no immovable things or real rights in the content of the enterprise, is too strict and encumbering the transfer of enterprise. The rights of creditors are protected by application of the specific legal mechanism during the transfer of enterprise and by public registration of transactions of enterprise transfer.
4. The gift of enterprise is considered as transfer of business, thus the provisions of sale-purchase of enterprise regarding the protection of creditors' rights should be applied *mutatis mutandis* according to the specifics of gift transaction.
5. It is impossible to conclude the contract of mortgage of enterprise according to general provisions of mortgage, although if the legislator adopts special provisions regarding mortgage of enterprise, it could become an additional mean to guarantee the performance of obligations. While adopting such special provisions the protection of creditors' rights should not prevail over the guarantee of legal indivisibility of the enterprise.

Regarding the purpose of legal regulation of enterprise as a proprietary complex – protection of enterprise holder's (owner's) rights:

1. The purpose of legal indivisibility of the enterprise is to protect the holder (owner) of the enterprise from dissolution of enterprise as a proprietary complex without any sufficient ground. If the law provides possibility to publicly register a juridical fact regarding registered elements of the enterprise – the fact that the registered thing is a part of a proprietary complex – the legal indivisibility of the enterprise would be ensured better whereas the creditors and other third parties could not dissolve the enterprise without sufficient ground.
2. Legal regulation of succession of an enterprise (individual company or farm of a farmer) must be (and is) more orientated to the preservation of legal indivisibility of an enterprise than to the protection of creditors' rights.
3. Legal regulation of privatization of an enterprise must be orientated to the protection of new owner's rights ensuring the legal indivisibility of an enterprise during the privatization process. Although such privatization method is not established in Lithuania at the moment, the establishment of such privatization method could preclude situations when during the privatization procedure of share portfolio the value

of the privatized enterprise is unjustifiably increased but the aggrieved party (new owner of an enterprise) is not entitled to invoke legal remedies regarding the defects of enterprise.

These conclusions confirm the thesis to be defended that the legal regulation of enterprise as a proprietary complex is designed to protect creditors from dishonest transactions and on the other hand – to protect the holder (owner) of the enterprise from dissolution of proprietary complex without sufficient grounds.

RECOMMENDATIONS

1. Suggested amendments to the legal acts

1. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 2.3 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to: (i) **supplement Article 4.254 of LCC with Section 10**, laying out it as follows:

„Article 4.254. Registered Juridical Facts

The following juridical facts pertaining to things, encumbrances and real rights shall be registered in the public register: [...]

10) the fact that registered thing is a part of proprietary complex“

(ii) **Supplement Article 12 of the Law on the Real Property Register with Section 10**, laying out it as follows:

„Article 12. Juridical Facts Pertaining to Things, Encumbrances and Real Rights Registered in the Real Property Register

The following juridical facts pertaining to things, encumbrances and real rights shall be registered in the real property register: [...]

10) the fact that registered thing is a part of proprietary complex.“

(iii) **Consider Subsection 20 of Section 2 of Article 15 of the Law on the Real Property Register as Subsection 21, and to lay out Subsection 20** as follows:

„2. The following data regarding particular real property shall be registered: [...]

20) the fact that registered thing is a part of proprietary complex;

20) 21) other juridical facts if registration of such fact in the real property register is provided by legal acts“.

2. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 2.3 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to **amend Section 1 of Article 1.110 of LCC**, laying out it as follows:

„1. An enterprise, as a complex of assets, property and non-property rights belonging to the person who is engaged in business (seeking profit), as well as debts and other duties thereof, may be the object of civil rights. An enterprise is considered to be an immovable thing.“

3. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 2.3.2.1 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to **supplement Section 2 of Article 2.39 of LCC**, laying out it as follows:

„2. Business name of a legal person shall be its property, which, however, may not be sold or conveyed in any other manner to become the property of the other person separately from the legal person, unless otherwise provided by this code.“

4. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 2.3.2.1 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to (i) **supplement Section 2 of Article 6.402 of LCC**, laying out it as follows:

„2. The right to the name of the firm, trade name or service name or to other marks identifying the seller or his goods or services supplied by him, also to the rights possessed by the seller under the license agreement shall pass to the buyer, unless otherwise provided by the contract. If the buyer obtains the right to the name of the firm, the seller is obliged to change its name of the firm in conformity with conditions and time-limits provided in the contract in order third parties are not able to mistake the name of the firm.“

(ii) **Supplement Section 1 of Article 6.536 of LCC**, laying out it as follows:

„1. Under a contract of lease of enterprise, the lessor shall take an obligation to grant to the lessee in temporary possession and use for payment an enterprise as a property complex used for business purposes, while the lessee undertakes an obligation to pay the payment of lease. The granting of an enterprise as a property complex to the lessee shall also comprise a transfer of the plot of land, buildings, construction works, installations, equipment, other means of production specified in the contract, raw materials, stocks, working capital, rights to the use of land, water and other natural resources, buildings, construction works or installations, likewise any other property rights connected with the enterprise, the rights to the product or service mark and the name of the firm as well as other exclusive rights. The transfer of an enterprise as a property complex shall also comprise the assignment of the rights to claim and obligation of debts determined in the contract of lease. The transfer of the rights of possession and use of property which is in the ownership of other persons, likewise the transfer of rights of possession and use of land and other natural resources shall be effectuated in accordance with the procedure estab-

lished by laws. If the lessee is granted with the right to the name of the firm, the lease contract must clearly indicate the conditions of the use of the name of the firm, in order third parties are not able to mistake the name of the firm.“

5. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 3.3.1 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to **supplement Section 1 of Article 6.402 of LCC**, laying out it as follows:

„1. Under the contract of purchase-sale of an enterprise the seller obligates himself to transfer to the buyer by the right of ownership as an object of property the whole enterprise or a substantial part thereof, with the exception of the rights and duties which the seller has no right to transfer to other persons, while the buyer obligates himself to accept the said object and to pay the price. In case assets necessary to engage in commercial activity are transferred to the same person by separate transaction and if jointly assessing such transactions it is possible to conclude that the aim of these transactions was to transfer an enterprise as a proprietary complex, provisions of purchase-sale of an enterprise shall be applied.”

6. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 3.3.3 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to **amend Section 1 of Article 6.403 of LCC**, laying out it as follows:

„1. The contract for the purchase-sale of an enterprise must be a document in writing, signed by both parties, authorized by notary and be accompanied by the requisite accompanying documents specified in Article 6.404 of this Code. If the enterprise consists of immovable things or real rights, the purchase-sale contract of an enterprise must be authorized by notary.”

7. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 3.3.5 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to supplement **Article 6.404 of LCC with Section 4**, laying out it as follows :

„4. The parties are entitled not to conclude the accompanying documents indicated in Section 2 of this Article, if data regarding the content, value, financial status and debts of the enterprise is clearly indicated in the provisions of purchase-sale contract of an enterprise.”

8. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 3.3.6.1 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to **revoke Sections 4-6 of Article 6.405 of LCC, consider Section 7 as Section 4 of this Article and amend Sections 1-3 of Article 6.405 of LCC**, laying out them as follows:

„1. The buyer must not later than twenty days before the conclusion of the contract notify in writing all creditors of the enterprise named in the list of enterprise debts (obligations) of the intended sale of the enterprise. In the event of failure by the buyer to fulfill the above duty, the seller’s creditors shall have the right to submit their claims directly to the buyer. There is no need to notify the creditors of the enterprise of the sale thereof if the price of the enterprise is paid in cash and the amount thereof is sufficient to settle with all creditors of the enterprise. If the parties decide or the creditors reasonably demand to pay all the debts, the part of the price provided for in the contract to pay to the creditors shall be transferred to the person specified in the contract, who shall be charged to settle with the creditors of the enterprise. Only a bank, other credit institution or insurance company may be chosen by the parties as the person to be charged with settling with the creditors.”

2. Having received the notification specified in Section 1 of this Article, the creditor of the enterprise must within twenty days from the date of receipt thereof notify the buyer in writing of the share and nature of his claim and is entitled to request to provide him with the evidence proving the ability of the buyer to perform the transferred obligation.

3. The creditor of the enterprise is entitled to request termination of the contract or performance of obligations before the expiry of the time-limit as well as redress of damages, where this has been provided in the contract, and where there are grounds to presume that the performance of obligations may become more difficult due to transfer of enterprise and where, on creditor’s request, the seller or the buyer of the enterprise failed to extend an additional guarantee for the performance of obligations. When there are grounds for the creditor to request the performance of obligations before the expiry of the time-limit, the person specified in the contract, who shall be charged to settle with the creditors of the enterprise, shall settle with the creditor within the reasonable period.

9. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 3.3.7 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to **supplement Section 3 of Article 6.407 of LCC**, laying out it as follows:

„3. The enterprise shall be deemed transferred to the buyer from the moment the deed of transfer-acceptance is signed by both parties. Having transferred the enterprise, the seller is obliged to help the buyer to enter the market and not to compete with the buyer during the time-limit indicated in the contract.”

10. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 3.3.8 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to **supplement Section 6 of Article 6.408 of LCC**, laying out it as follows:

„6. The buyer may file claims regarding the defects of the enterprise within a reasonable time but not later than within two years from the day of transfer of the enterprise, unless a longer time period is provided by law or the contract.“

11. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 3.4.4 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to **supplement Sections 1-2 of Article 6.537 of LCC**, laying out them as follows:

„1. The lessor of an enterprise shall be obliged before the transfer thereof to the lessee to notify in writing the creditors of the enterprise about its lease. Having received such notification, the creditor of the enterprise must within twenty days from the date of receipt thereof notify the lessor in writing whether he objects the transfer and is entitled to request to provide him with the evidence proving the ability of the lessee to perform the transferred obligation. The creditor is entitled to object the transfer of the enterprise only if there are grounds to presume that the performance of obligations may become more difficult due to transfer of enterprise and the additional guarantee for the performance of obligations does not eliminate such threat of non-performance.

2. A creditor of the enterprise who has not communicated to the lessor in writing his prior consent to the transfer of the debt, is entitled within three months from the date of receiving notification about the lease of the enterprise to demand dissolution of the contract concluded by the lessor or performance of that contract before the expiry of the time-limit and compensation of damages, only if there are grounds to presume that the performance of obligations may become more difficult due to transfer of enterprise and the additional guarantee for the performance of obligations does not eliminate such threat of non-performance.”

12. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 3.4.6 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to **supplement Section 1 of Article 6.539 of LCC**, laying out it as follows:

„1. The leased enterprise is transferred by the act of transfer-acceptance. Having transferred the enterprise, the lessor is obliged to help the lessee to enter the market and not to compete with the lessee during the time-limit indicated in the contract.”

13. In accordance with the provided conclusions and arguments indicated in subsection 3.6.2 of the Doctoral Dissertation, it is suggested to **supplement Article 6.465 of LCC with Section 5**, laying out it as follows:

„5. The provisions of Articles 6.402-6.410 of this code shall apply to contracts of gift of enterprise as a proprietary complex to the extent this is not contrary to the nature and essence of the contract of gift.”

2. Recommendations to courts when solving disputes regarding transfer of enterprise

1. In conformity with the principle of economic-legal unity of the enterprise, it is recommended that the courts when solving disputes regarding the transfer of separate assets to one party should:

- i. Analyse if such transfer can be qualified as sale-purchase of enterprise. When jointly assessing such transactions it is possible to conclude that the parties aimed to transfer an enterprise as a proprietary complex, i. e. assets necessary to perform commercial activity were transferred to the same party by separate transactions, the provisions of sale-purchase of enterprise should be applied.
- ii. In conformity with Article 6.409 of LCC, stating that the general provisions on legal effects of nullity of transactions for the contract of sale-purchase of enterprise shall arise only provided this does not essentially violate the rights of the creditors and is not contrary to public order, do not apply Section 3 of the Article 1.93 of LCC regarding the legal effects of non-conformity with the mandatory notarial form of transaction, as the rights of the creditors are protected better when the provisions of sale-purchase of enterprise instead of the provisions of general sale-purchase of assets are applied.

2. When solving disputes regarding the defects of enterprise it is recommended to the courts:

- i. To assess the defects of separate elements of the enterprise in the context of enterprise as a unity, i. e. to acknowledge vendor's liability for individual defects of separate elements of the enterprise only if these defects negatively affect the value, efficiency or functionality of the enterprise as a unity. If the quantitative or qualitative defect of a separate element of an enterprise does not affect the possibility to use the enterprise for the intended purpose, such defect should not be considered as a defect of an enterprise as a unity.
- ii. To acknowledge such cases when the object of the sale-purchase contract cannot be considered as an enterprise in general or when the

enterprise cannot be used for the intended purpose as the essential defects of an enterprise.

- iii. To acknowledge vendor's liability for the inaccuracies or corruption of historical financial data of the enterprise, but for the correctness of prognostic profitability indicators - only in case such liability is expressively and precisely indicated in the provisions of the contract.
- iv. In respect of complexity of the object of the sale-purchase contract of enterprise, instead of general abridged six month prescription, to apply Section 2 of Article 6.338 of LCC providing that the buyer may file claims regarding the defects of the thing within a reasonable time but not later than within two years from the day of sale of the thing, unless a longer time period is provided by the contract.

3. When after the end of enterprise lease agreement a dispute regarding the reimbursement of the increased value of the enterprise arises, it is recommended to the courts to resolve this dispute in favour of the lessor, if otherwise is not provided by the contract. After the end of the lease period the lessee automatically loses all commercial benefit gained during the lease period performing commercial activity in particular field with particular clientele without any consideration, therefore it is presumable that the lessee undertakes this risk.

4. When solving disputes regarding the defects of an enterprise emerging during the course of privatization of share portfolio which indicates the probable groundless increase of the enterprise value, it is recommended to the courts to continue consistent practice when such groundless value increase is qualified as incurred losses.

3. Recommendations to scientists of law and science institutions

1. In respect of the results of the research showing that the object of civil relationship does not always coincide with the object of civil rights, it is suggested that:

- i. When describing the value which the civil relationship originates for, the more precise term „object of civil rights“ should be used in legal literature;
- ii. During the course of studies of law to emphasize the differences of the transformation of object of civil relationship into object of civil rights in absolute and relative legal relationships in order to reveal the functional interrelationship between property law and law of obligations.

2. In respect of the fact that the formal property law is the connective element between assets and capital, it is suggested that during the course of studies of law to highlight the influence of formal property law over the process of capitalization of assets.

3. In conformity with the contemporary trends in private law it is suggested to gradually relinquish the usage of the concept of enterprise as a juristic person and switch to the usage of the concept of enterprise as an object of civil rights and start using the term „enterpriser“ denoting the holder (owner) of the enterprise in general sense.

4. In order to avoid any confusion in the process of application of law regarding the legal status of individual company (sole proprietorship), it is suggested to pursue a more detailed research whether it is necessary to acknowledge individual company as a self-sufficient juristic person. Such research would contribute to the development of the existing legal regulation regarding individual companies.

LIST OF ACADEMIC PUBLICATIONS

1. Jakutytė-Sungailienė, A. The Concept of Asset in Lithuanian Law. *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 3 (3): 213-227.
2. Jakutytė-Sungailienė, A. Intellectual Capital – new Object Regulated by Property Law? *Jurisprudencija*. 2009, 3 (117): 339-355.

REPORTS AT SCIENTIFIC CONFERENCES

1. Report „Intellectual object – new object regulated by property law? “pronounced on May 13, 2009 at an international scientific-practical conference „Contemporary theoretical and practical problems in law” organized by Mykolas Romeris University.

SCIENTIFIC INTERNSHIP

1. University of Wrocław (Wrocław, Poland). Duration – 3 months (March 2009 – May 2009).

CURRICULUM VITAE

Personal information:

Name	Asta Jakutytė-Sungailienė
Date of birth	July 25, 1982
Place of birth	Šiauliai, Lithuania
Marital status	Married
E-mail	astajakutyte@yahoo.com

Education:

Since 2006	Doctoral Candidate at Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Civil and Commercial Law Department
2004–2006	LL. M., Mykolas Romeris University (specialization – civil law)
2000–2004	LL. B., Mykolas Romeris University

Professional activity:

Since 2006	Lecturer at Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Civil and Commercial Law Department
2008–2010	Judge's assistant, the Supreme Court of Lithuania, Department of Civil Cases
2004–2008	Attorney's-at-law assistant, Law firm „Zabiela, Zabielaite and partners“

Academic internship:

2009	University of Wroclaw (Wroclaw, Poland). Duration – 3 months.
------	---

Language skills:

Lithuanian	<i>Native</i>
English	<i>Fluent</i>
Russian	<i>Fluent</i>

Asta Jakutytė-Sungailienė

ĮMONĖ KAIP CIVILINIŲ TEISIŲ OBJEKTAS

Santrauka

IVADAS

Tyrimo problematika ir darbo aktualumas. Įmonės kategorija, pirmiausia atsiradusi ekonomikos moksle, teisėje vartojama seniai – nuo XVII a. pabaigos. Tačiau įmonės, kaip ekonominės veiklos organizacijos, ir juridinio asmens, kaip šios organizacijos teisinės formos, sąvokos persipynė tarpusavyje ir ilgainiui sukėlė termino „įmonė“ daugiareikšmiškumą, kai terminas „įmonė“ imtas vartoti ir kaip turtinis kompleksas, ir kaip juridinio asmens sinonimas. Lietuvos nacionalinėje teisėje iki šiol įmonės terminas yra suprantamas keliomis prasmėmis, todėl tai lemia teisinio reguliavimo nenuoseklumą. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso¹ (toliau – CK) formuluotėse „įmonės skolų sąrašas“ (CK 6.404 straipsnio 2 dalies 4 punktas); „įmonės kreditorių teisių apsauga“ (CK 6.405 straipsnis) ir pan. omenyje turimas įmonės turėtojas, bet ne įmonė, kaip turtinis kompleksas; tuo tarpu CK 2.33 straipsnio 1 dalyje, 6.383 straipsnio 1 dalyje, 6.780 straipsnio 7 dalyje, 6.785 straipsnio 2 dalyje įmonės sąvoka yra tiesiogiai vartojama kaip juridinio asmens sinonimas, o CK 1.110 straipsnio 1 dalyje įmonės sąvoka yra vartojama įmonės, kaip civilinių teisių objekto, prasme.

Įmonės, kaip savarankiško civilinių teisių objekto, įtvirtinimas CK išskėlė nemažai teorinių ir praktinių klausimų, pirmiausia, dėl įmonės teisinės prigimties: ar toks civilinių teisių objektas apskritai gali būti traktuojamas kaip savarankiškas; ar įmanoma įmonę pripažinti nuosavybės teisės objektu; ar pagrįstai įmonė pripažįstama nekilnojamoju daiktu? Atsižvelgiant į tai, kad įmonė yra sudėtingas turtinis kompleksas, kuriame susipina daiktiniai ir prievoliniai santykiai, kyla klausimas, ar skirtingiems įmonės elementams gali būti ir ar turi būti taikomas vienodas teisinis režimas. Kita svarbi problema yra įmonės turėtojo teisių į įmonę prigimties klausimas, kuris aktualus tiek pažeistų teisių gynimo būdų taikymo, tiek įmonės civilinės apyvartos galimybių kontekste: ar įmonė gali būti pripažįstama nuosavybės teisės objektu; jei taip, kokia įmonės

1 *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.

turėtojo subjektinės nuosavybės teisės į įmonę apimtis; ar įmanoma įmonės turėtoju ginti savo subjektinę teisę į įmonę, kaip visumą, bet ne į atskirus įmonės elementus?

Įtvirtinus atskirus sandorius dėl įmonės CK, kilo abejonių dėl šių sandorių teisinio reguliavimo tinkamumo ir pakankamumo. Teisinė praktika parodė, kad dabar galiojantis sandorių dėl įmonės teisinis reglamentavimas yra sudėtingas ir ne itin patrauklus teisininkams-praktikams, nes Lietuvoje įmonių, kaip turtinių kompleksų, civilinė apyvarta pagal galiojančią teisinį reglamentavimą beveik nevyksta^{2*}. Atsižvelgiant į tai, kad ekonominis rezultatas, perleidus tiek įmonę, kaip turtinį kompleksą, tiek bendrovės kontrolinį akcijų paketą, yra tas pats, verslą perleidžiantys subjektai (pardavėjai) neabejotinai linkę rinktis paprastesnį, reikalaujantį mažiau laiko ir ekonominių sąnaudų, variantą – akcijų arba dalių pirkimą-pardavimą^{3*}. Tačiau įmonės pirkimas-pardavimas^{4*} yra palankesnis pirkėjui bei kreditoriams dėl informacijos apie įmonės (verslo) perleidimą atskleidimo kreditoriams, jų reikalavimų užtikrinimo, pirkėjo įvedimo į ūkinę veiklą bei pardavėjo atsakomybės už esminius įmonės trūkumus. Dėl to kyla pagrįsta abejonė, ar dabartinis sandorių dėl įmonės teisinis reglamentavimas yra tinkamas ir pakankamas.

Lyginant įmonės pirkimo-pardavimo sutarties teisinį reglamentavimą su kitomis pirkimo-pardavimo sutarčių rūšimis, tampa akivaizdu, kad įmonės pirkimui-pardavimui taikomi griežti sutarties formos, sudarymo tvarkos ir kreditorių teisių apsaugos reikalavimai. Dėl to teisinėje praktikoje šalys dažnai sudaro atskiro turto ir su juo susijusių turtinių teisių pirkimo-pardavimo sandorius, o ne įmonės pirkimo-pardavimo sutartį, taip išvengdami minėtų imperatyviųjų reikalavimų taikymo. Tokia situacija lemia būtinybę svarstyti galimybę įmonės pirkimo-pardavimo sutartį reglamentuojančias teisės normas taikyti kitiems sandoriams, pvz., atskiro turto pirkimo-pardavimo vienam įgijėjui sutartims. Atskiro turto pardavimo kitam subjektui, siekiant išvengti kreditorių reikalavimų patenkinimo, atvejai šiuolaikinėmis ekonominėmis sąlygomis yra itin plačiai paplitę, nors vertinant tokių sandorių visumą akivaizdu, kad naujai įsteigtam juridiniam asmeniui buvo perleista įmonė, kaip turtinis kompleksas. Tačiau nacionaliniai teismai vangiai analizuoja klausimą, ar atskiri sandoriai kvalifikuotini kaip įmonės pirkimas-pardavimas, nes labai dažnai įmonės pirkimas-pardavimas teisinėje praktikoje suprantamas per daug siauriai, t. y. tik kaip vieningas sandoris, kuriuo perleidžiamas absoliučiai visas įmonės turėtojo turtas, o tokį požiūrį nulemia teisės doktrinos trūkumas.

2 *2010-04-02 VI Registrų centras, atsakydamas į užklausimą apie nuo 2001 metų įregistruotų sandorių dėl įmonės skaičių, nurodė, kad registro tvarkytojui registruoti yra pateikta iš viso šeši įmonės pirkimo-pardavimo ir nuomos sandoriai.

3 *Angliškoje literatūroje akcijų pirkimas-pardavimas vadinamas terminu „*share deal*“.

4 *Angliškoje literatūroje įmonės pirkimas-pardavimas vadinamas terminu „*asset deal*“

Tenka konstatuoti, kad nepakankamai gilus įmonės, kaip turinio komplekso, suvokimas Lietuvos nacionalinėje teisėje lemia dabartinį retą šių institutų taikymą praktikoje, o neišplėtota teisės doktrina ir praktika šiuo klausimu – netinkamą teisės normų aiškinimą ir taikymą ginčų atveju, pavyzdžiui, priverstinio vykdymo procese skolininkui priklausantis turinis kompleksas yra išardomas ir realizuojamas atskiromis dalimis, nors realizuojant turitinį kompleksą, kaip visumą, būtų pasiektas geresnis ekonominis rezultatas.

Tyrimo objektas – įmonės, kaip civilinių teisių objekto, teisinis statusas ir įmonės civilinės apyvartos teisinis reglamentavimas materialinės civilinės teisės normomis, jų aiškinimas ir praktinis taikymas. Disertacijoje neanalizuojami sandorių dėl įmonės, kaip turinio komplekso, mokestiniai aspektai, sandorių finansavimo klausimai ir pan., nes šie aspektai nepatenka į civilinės teisės reglamentavimo sritį.

Tyrimo tikslas – išsamiai ir sistemiškai išanalizuoti įmonės, kaip civilinių teisių objekto, teisinę prigimtį bei civilinį apyvartumą, nustatyti aktualiausias teorines ir praktines šio instituto aiškinimo ir taikymo problemas ir, remiantis užsienio valstybių patirtimi bei pasaulinėmis tendencijomis, pateikti pasiūlymus ir rekomendacijas šioms problemoms spręsti bei esamam teisiniam reguliavimui tobulinti, taip papildant nacionalinės teisės doktriną šioje srityje.

Šiam tikslui pasiekti iškeliama šie **darbo uždaviniai**:

1. Išanalizuoti įmonės, kaip civilinių teisių objekto, teisinę prigimtį, nustatyti įmonės ryšį su kitais civilinių teisių objektais bei atskiromis turto rūšimis.
2. Atskleisti įmonės sampratą, specifinius požymius, sudėtinės dalis, išanalizuoti įmonės, kaip civilinių teisių objekto, turėtoją identifikuojančius požymius, jo teisių į įmonę prigimtį.
3. Ištirti ir įvertinti įmonės, kaip civilinių teisių objekto, civilinio apyvartumo galimybes galiojančio nacionalinės teisės reglamentavimo kontekste, nustatant šio teisinio reguliavimo trūkumus bei pateikiant galimus identifikuotų praktinių problemų sprendimo būdus.

Mokslinis darbo naujumas ir jo reikšmė. Disertacijoje nagrinėjama problema aktuali tiek moksliniu, tiek praktiniu požiūriu, nes iki šiol Lietuvos teisės doktrinoje įmonės, kaip civilinių teisių objekto, specifika yra beveik nenagrinėta, išskyrus fragmentišką atskirų sandorių, kurių objektas yra įmonė, (pvz., įmonės pirkimą-pardavimą, įmonės įkeitimą) aptarimą⁵. Iki šiol Lietuvos teisės doktrinoje nebuvo skirta pakankamai dėmesio įmonės, kaip savarankiško civilinių teisių objekto, specifikos analizei, nors tik sistemiškai

5 Plačiau apie šioje srityje atliktus nacionalinės ir užsienio valstybių teisės doktrinos atstovų atliktus tyrimus žr. disertacijos dalį „Tyrimų apžvalga“.

išanalizavus įmonės teisinį statusą ir civilinio apyvartumo galimybes lemiančius veiksnius, gali būti tobulinamas teisinis reguliavimas, užpildomos esamo teisinio reguliavimo spragos, taip sudarant palankesnes sąlygas įmonių, kaip turinių kompleksų, civilinei apyvartai.

Tyrimų, kuriuose būtų sistemškai nagrinėjama įmonės, kaip civilinių teisių objekto, specifika ir sandorių dėl įmonės ypatumai Lietuvoje nėra, išskyrus keletą publikacijų⁶ atskirų sandorių, kurių objektas – įmonė, tema bei Teisės instituto atliktą mokslo tyrimą verslo perdavimo srityje⁷. Šioje disertacijoje pirmą kartą Lietuvoje pateikiama visapusiška, nuodugni ir sisteminė įmonės, kaip civilinių teisių objekto, ypatumų analizė, todėl toks kompleksinis tyrimas, pirmiausia, yra reikšmingas teoriniu-doktriniu požiūriu. Be to, šis tyrimas svarbus ir praktiniu požiūriu. Tyrimo metu išanalizuoti nacionaliniai ir užsienio valstybių teisės aktai, doktrina ir teismų praktika, susijusi su įmonės, kaip turinio komplekso, teisinio statuso išskirtinumu bei sudaromų sandorių specifika. Šios analizės pagrindu suformuluoti praktiniai pasiūlymai Lietuvos įstatymų leidėjui, siekiant supaprastinti ir taip padidinti įmonės, kaip turinio komplekso, civilinį apyvartumą (pvz., dėl kreditorių teisių apsaugos mechanizmo supaprastinimo, įmonės teisinio nedalumo užtikrinimo ir kt.). Tyrime pateikiama užsienio valstybių patirties nagrinėjama tema apžvalga, todėl disertacija gali būti šaltiniu tiek teisininkams-praktikams, rengiantiems sandorius dėl įmonės, kaip turinio komplekso, tiek teismams, ateityje susidursiantiems su teisės normų, reglamentuojančių sandorius dėl įmonės, taikymo ir aiškinimo problemomis. Tikėtina, kad atliktas tyrimas paskatins tolimesnes mokslines diskusijas nagrinėjama tema, siekiant surasti optimaliausius iškeltų problemų sprendimus.

Šis tyrimas paskatins tolesnes mokslines bei praktines diskusijas nagrinėjamaisiais aspektais, o teisę aiškinantiems ir taikantiems subjektams pateiks atsa-

6 J. Kiršienės ir K. Keručio publikacija, lyginanti įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo sandorius, kaip verslo perleidimo atskirus būdus, kurioje pateikiamos įmonės ir įmoniavimo sąvokos bei juos apibūdinantys požymiai; E. Baranausko publikacija, analizuojanti įmonės įkeitimo galimybę Lietuvos nacionalinėje teisėje, V. Bitės disertacijoje atlikta trumpa įgytinamoji akcijų ir įmonės pirkimo-pardavimo analizė. Plačiau žr.: Kiršienė, J., Kerutis, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 3.; Baranauskas, E. Įmonės įkeitimas. *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 28.; Bitė, V. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2009.

7 Šiame tyrime analizuojama Lietuvos ir kitų šalių patirtis verslo perdavimo srityje, didžiausią dėmesį skiriant įmonės perleidimo sandoriams, tačiau čia įmonės perleidimo sandoriai analizuojami verslo perleidimo aplinkos kontekste, mažiau dėmesio skiriant kai kurių teorinių ir praktinių problemų analizei. Plačiau žr.: *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė*. [Čepas, A.; Mačernytė-Panomariovienė, I.; Kiršienė, J.; Griškevič, L.; Lankauskas, M.; Želvys, A.] Mokslo tyrimas. Vilnius, Teisės institutas, 2005.

kymus į rūpimus klausimus. Dėl to, manome, kad įmonės, kaip civilinių teisių objekto, probleminių aspektų mokslinė analizė yra savalaikė ir reikalinga.

Disertacijos ginamieji teiginiai:

1. Įmonė yra specifinis civilinių teisių objektas, kuriam taikytinas savitasis teisinis režimas, nes įmonė yra nedali teisine prasme tik atskirų sandorių sudarymo ir vykdymo metu.
2. Įmonės, kaip turтино komplekso, institutas teisėje yra skirtas apsaugoti kreditorius nuo nesažiningų įmonės perleidimo sandorių, o įmonės turėtoją – nuo nepagrįsto turтино komplekso išardymo.

TYRIMŲ APŽVALGA

Tyrimui atlikti naudoti Lietuvos ir užsienio valstybių mokslinės literatūros šaltiniai, nacionaliniai ir kitų valstybių teisės aktai, teismų praktika ir Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės aktai bei ES institucijų inicijuoti moksliniai-praktiniai tyrimai.

Minėta, kad tyrimų, kuriuose būtų sistemiškai nagrinėjama įmonės, kaip civilinių teisių objekto, specifika ir sandorių dėl įmonės ypatumai Lietuvoje nėra, išskyrus keletą publikacijų atskirų sandorių, kurių objektas – įmonė, tema. Pirmiausia, paminėtinas reikšmingas 2005 m. Teisės instituto atliktas mokslo tyrimas verslo perdavimo srityje, kuriame analizuojama Lietuvos ir kitų šalių patirtis verslo perdavimo srityje⁸. Tačiau šiame tyrime analizuojami įmonės perleidimo sandoriai verslo perleidimo aplinkos kontekste, mažiau dėmesio skiriant kai kurių teorinių ir praktinių problemų, susijusių su įmonės, kaip turтино komplekso, specifika, analizei. Nagrinėjamai temai svarbi *J. Kiršienės* ir *K. Keručio* publikacija, lyginanti įmonės ir akcijų pirkimo-pardavimo sandorius, kaip verslo perleidimo atskirus būdus, kurioje pateikiamos įmonės ir įmonininko sąvokos bei juos apibūdinantys požymiai⁹; *E. Baranausko* publikacija, analizuojanti įmonės įkeitimo galimybę Lietuvos nacionalinėje teisėje¹⁰, *V. Bitės*¹¹ disertacijoje atlikta trumpa lyginamoji akcijų ir įmonės pir-

8 *Europos Sąjungos ir kitų šalių patirties verslo perdavimo srityje analizė*. [Čepas, A.; Mačernytė-Panomariovienė, I.; Kiršienė, J.; Griškevič, L.; Lankauskas, M.; Želvyys, A.] Mokslo tyrimas. Vilnius, Teisės institutas, 2005.

9 Kiršienė, J., Kerutis, K. Verslo perleidimas akcijų ar įmonės pardavimo būdu: teisinio reglamentavimo ir praktikos lyginamoji analizė. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 3.

10 Baranauskas, E. Įmonės įkeitimas. *Jurisprudencija*, 2002, Nr. 28.

11 Bitė, V. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*. Doktoro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2009.

kimo-pardavimo analizė. Šie mokslo darbai ir juose iškeltos problemos tapo atspirties tašku mūsų tyrimui.

Atskirų nagrinėjamos temos klausimų analizė atlikta remiantis ir kiais Lietuvos teisės mokslininkų darbais: V. Pakalniškio¹², P. Vitkevičiaus¹³ (atskleidžiant įmonės, kaip civilinių teisių objekto, vietą bendroje civilinių teisių objektų sistemoje), J. Kiršienės¹⁴, A. Tikniūtės¹⁵ (analizuojant nematerialaus turto ir nuosavybės teisės į tokį turtą ypatumus) ir kt.

Kadangi Lietuvos teisės doktrinos darbų nagrinėjama tema nėra gausu, atliekant šį tyrimą daugiausia teko remtis užsienio autorių mokslo darbais ir tyrimais. Vakarų Europoje susiformavo dvejopas požiūris į įmonę, kaip turtinį kompleksą, kuris lėmė skirtingą teisinį reglamentavimą. Vienose valstybėse (Prancūzijoje, Italijoje ir Rusijoje) teisės normomis buvo įtvirtintas, įmonės, kaip civilinių teisių objekto, statusas ir reglamentuota jos civilinė apyvarta. Tuo tarpu kitose valstybėse (Vokietijoje ir bendrosios teisės tradicijos valstybėse) specialių teisės normų, reglamentuojančių įmonės, kaip turtinio komplekso, statusą, nebuvo sukurta, tačiau tai neužkirto kelio šių turtinių kompleksų civilinei apyvartai. *Atsižvelgiant į tai, disertacijoje nagrinėjamos problemos yra analizuojamos lyginant su Prancūzijos, Vokietijos ir Rusijos teisės sistemo- mis*. Deja, tyrimų, nagrinėjančių išimtinai įmonės, kaip turtinio komplekso, ypatumus taip pat nėra daug ir šiose užsienio valstybėse. Galima būtų išskirti Rusiją, kurios tokie teisės mokslininkai kaip E. A. Jeršova, K. D. Ovčinnikova¹⁶, O. E. Romanovas¹⁷, V. A. Belovas¹⁸, yra atlikę keletą tyrimų šiuo klausimu. Prancūzijos teisės patirtis nagrinėjamu klausimu buvo analizuojama,

12 Pakalniškis, V. Daiktai civilinių teisių objektų sistemoje. *Jurisprudencija*. 2005, T. 71.; Pakalniškis, V. *Turto samprata ir jo formos in Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2007.; Pakalniškis, V. Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. *Jurisprudencija*, 2002, t. 28 (20).

13 Vitkevičius, P. *Civilinis teisinis santykis in Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2007.

14 Kiršienė, J. *Finansinio turto problema nuosavybės teisės doktrinoje ir teisinėje praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Lietuvos teisės universitetas. Vilnius, 2003.

15 Kiršienė, J., Tikniūtė, A. Kapitalo teorinė ir struktūrinė paradigma: teisiniai aspektai. *Jurisprudencija*. 2004, t. 57 (49).

16 Pakankamai išsami įmonės, kaip turtinio komplekso, civilinės apyvartos analizė Rusijos ir kitų valstybių teisėje. Plačiau žr.: Ершова, Е. А.; Овчинникова К. Д. *Предприятие (бизнес) в современном экономико-правовом обороте*. М.: Статут, 2006.

17 Įmonė analizuojama kitų turtinių kompleksų kontekste. Plačiau žr.: Романов О. Е. *Предприятие и иные имущественные комплексы как объекты гражданских прав*. Санкт-Петербург.: Юридический центр Пресс, 2004

18 Tyrimas susijęs su apskritai turtiniais kompleksais, jų požymiais, apyvartumu ir paskirtimi. Plačiau žr.: Белов, В. А. *Имущественные комплексы*. М.: Центр. ЮрИнфоР, 2004.

remiantis R. Savatje¹⁹, G. A. Bermann ir E. Picard²⁰ bei kt. autorių darbais. Vokietijos teisės analizė dėl įmonės, kaip turbinio komplekso, atlikta remiantis tokių autorių kaip G. Picot²¹, D. Beinert²² ir kt. atliktais lyginamaisiais tyrimais įmonių perdavimo srityje.

Be aukščiau nurodytų doktrininų teisės šaltinių, disertacija rengta remiantis ir kita teorine bei praktine medžiaga, susijusia su nagrinėjama tema: Lietuvos, ES ir užsienio valstybių norminiais teisės aktais, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, Europos Bendrijų Teisingumo Teismo (toliau – ETT), užsienio valstybių teismų bei Konkurencijos tarybos praktika, Europos Komisijos inicijuotų mokslinių-praktinių tyrimų duomenimis ir kt. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisės mokslas stokoja šaltinių nagrinėjama tema, šis tyrimas neabejotinai turėtų įnešti svarų indėlį sprendžiant įmonės, kaip turbinio komplekso, apskritai, ir sandorių dėl įmonės problematiką.

DARBO METODOLOGIJA

Siekiant iškelto tyrimo tikslo tyrimo metu bei formuluojant išvadas, pasiūlymus ir rekomendacijas buvo naudojami įvairūs moksliniai metodai. Pagrindiniai darbe taikyti metodai: *dokumentų (šaltinio turinio), lingvistinė, sisteminė ir kritinė analizė, istorinis, lyginamasis, teleologinis* ir kiti teisės moksle naudojami metodai.

Dokumentų (šaltinio turinio) analizės metodas kartu su *lingvistinė teisės normų analize* buvo naudojami siekiant nustatyti nacionalinės ir užsienio valstybių teisės normų, teismų sprendimų, teisės doktrinos šaltinių turinį, tikrąją prasmę, priėmimo motyvus ir praktinio taikymo efektyvumą.

Sisteminės analizės metodo naudojimas sudarė prielaidas nuosekliai išanalizuoti įmonės, kaip civilinių teisių objekto, specifiką ir ją įtvirtinantį teisinį reglamentavimą, nes remiantis šiuo metodu įmonė, kaip daugialypis ir sudėtingas turbinis kompleksas, buvo nagrinėjama įmonės elementų tarpusavio ryšio ir santykio su kitais civilinių teisių objektais kontekste.

19 Savatje, P. *Теория обезательств*. Перевод с французского. М.: издательство “Прогресс”, 1972.

20 Bermann, G. A.; Picard, E. *Introduction to French Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International. 2008.

21 Picot, G. *Mergers & Acquisitions in Germany*. 2nd ed. New York: Juris Publishing, Inc., 2002.

22 Beinert, D. *Corporate Acquisitions and Mergers in Germany*. 3rd ed. The Hague: Kluwer Law International. 2000

Kritinės analizės metodo naudojimas leido kritiškai įvertinti esamą įmonės, kaip civilinių teisių objekto, teisinį reglamentavimą, doktrininį aiškinimą bei nurodyti teisinio reglamentavimo privalumus ir trūkumus.

Istorinis (genetinis) metodas buvo naudojamas atskleidžiant turtinių kompleksų, atskirų turto rūšių bei įmonės sampratos genezę, analizuojamų teisės normų prasmę, nustatant įmonės civilinės apyvartos teisinio reguliavimo ir taikymo įvairovę lemiančius veiksnius. Istorinis metodas leido ištirti teisinio reguliavimo įvairiose šalyse raidą ir identifikuoti svarbiausias įmonės, kaip savarankiško civilinių teisių objekto, teisinio statuso problemas.

Lyginamojo metodo panaudojimas leido sugretinti pasirinktų Europos valstybių įmonės, kaip turtinio komplekso, teisinio reguliavimo ir šio instituto įgyvendinimo ypatumus, nors tyrimo tikslas nebuvo pateikti išsamią lyginamąją įmonės, kaip turtinio komplekso, analizę. Atsižvelgiant į tai, disertacijoje šis metodas naudojamas siekiant nustatyti nacionalinio teisinio reglamentavimo trūkumus ir pateikti pasiūlymus teisei bazei tobulinti. Dėl to Lietuvos teisės normos lyginamos su Prancūzijos, Rusijos, Vokietijos, atitinkamomis teisės normomis ir jų įgyvendinimu. Šis metodas taip pat sudarė galimybes nustatyti skirtingų jurisdikcijų panašumus ir skirtumus, siekiant atskleisti problemas, kylančias dėl įmonės, kaip turtinio komplekso, statuso ir apyvartos teisinio reguliavimo, siūlyti šių problemų sprendimo variantus.

Teleologinis (įstatymų leidėjo ketinimų, teisės normų paskirties) metodas naudojamas atskleidžiant įmonės, kaip civilinių teisių objekto, teisinio statuso specifiškumą bei civilinės apyvartos galimybes. Teleologinio metodo naudojimas leido atskleisti vidinę teisės normos teksto prasmę, parodyti, kokios yra galimos teisės normos interpretacijos.

TYRIMO REZULTATAI IR DARBO STRUKTŪRA

Tyrimo rezultatų patikimumas. Tyrimo metu naudotų šaltinių gausa ir įvairovė, taikyti mokslinio tyrimo metodai sudaro prielaidas teigti, kad gauti tyrimo rezultatai yra patikimi.

Tyrimo rezultatų aprobavimas. Tyrimo rezultatai yra paskelbti autorės mokslinėse publikacijose Mykolo Romerio universiteto mokslo darbų leidiniuose²³. Preliminarūs tyrimo rezultatai taip pat buvo pristatyti Vroclavo universitete (Lenkijoje) mokslinės stažuotės metu bei pranešime mokslinės konferencijos metu Mykolo Romerio universitete. Remiantis tyrimo rezultatais,

23 Jakutytė-Sungailienė, A. Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje. *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 3 (3): 213-227; Jakutytė-Sungailienė, A. Intellectual Capital – new Object Regulated by Property Law? [Intelektinis kapitalas – naujas nuosavybės teisės objektas?]. *Jurisprudencija*. 2009, 3 (117): 339-355.

autorė Mykolo Romerio universitete skaito paskaitas, atnaujino civilinės teisės (bendrosios ir specialiosios dalies) dalyko programą, civilinės teisės (bendrosios ir specialiosios dalies) metodinę medžiagą seminarams. Darbas apsvartytas Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedroje.

Darbo struktūra. Darbo struktūrą nulėmė išsikelti tyrimo uždaviniai. Darbą sudaro įvadas, tyrimų apžvalga, darbo metodologija, trys skyriai, išvados ir rekomendacijos. Kiekvienas skyrius užbaigiamas apibendrinimu.

Pirmajame skyriuje analizuojamos pagrindinės sąvokos (tokios kaip civilinių teisių objektas, nuosavybės teisės objektas, turtas, turtinis kompleksas ir kt.), atskleidžiančios įmonės, kaip vieno iš turtinių kompleksų, atsiradimo priežastis, egzistavimo tikslingumą ir vietą civilinių teisių objektų sistemoje. Išsamai atskirų nuosavybės teisės objektų, turto rūšių ir turto kapitalizacijos proceso analizė leidžia nuosekliai pereiti prie konkrečių įmonės sudėtinųjų dalių, atskirų sandorių, kurių objektas – įmonė, tyrimo. Siekiant nuodugniai paaiškinti įmonės, kaip savarankiško civilinių teisių objekto, specifiką, analizuojama atskirų turto rūšių evoliucija nuosavybės teisės kontekste, kiti turtiniai kompleksai, identifikuojami juos vienijantys požymiai.

Antrajame skyriuje tiriama įmonės samprata, įmonės sudėtiniai elementai, įmonės turėtojo ryšys su įmone, bei jo subjektinės teisės į įmonę prigimtis. Šioje disertacijos dalyje didelis dėmesys skiriamas nematerialiųjų įmonės elementų (teisės į firmos vardą, intelektualinio kapitalo ir dalykinės reputacijos), jų perleidimo galimybės ir teisinės apsaugos ribų analizei, tiriamas skirtingas teisinis reguliavimas įvairiose valstybėse šiais aspektais.

Trečiasis skyrius skirtas įmonės civilinio apyvartumo galimybių Lietuvos teisėje analizei. Dėl to detaliai tiriamos atskirų sandorių, kurių objektas yra įmonė, kaip turtinis kompleksas, (pvz., pirkimas-pardavimas, nuoma, paveldėjimas, dovanojimas, privatizavimas) sudarymo ir vykdymo procesą reglamentuojančios teisės normos. Taip pat analizuojama konkrečių sandorių dėl įmonės šalių pažeistų teisių gynimo galimybės esamo teisinio reguliavimo kontekste. Šiame disertacijos skyriuje glaustai analizuojama koncentracijų kontrolė, reglamentuojama konkurencijos teisės normomis, kiek tai susiję su nuosavybės ar naudojimo teisės į įmonę perleidimu, bei sandorių, kurių objektas yra įmonė, kaip turtinis kompleksas, ikisutartinė stadija. Siekiant identifikuoti galiojančio nacionalinio teisinio reglamentavimo trūkumus, atliekama atskirų sandorių dėl įmonės lyginamoji analizė su pasirinktų užsienio valstybių teisės sistemomis.

Darbo pabaigoje, remiantis atliktu įmonės, kaip civilinių teisių objekto, tyrimu, formuluojamos išvados, pateikiamos rekomendacijos.

IŠVADOS

Atliktos išsamios Lietuvos ir užsienio valstybių teisės aktų, teismų praktikos bei mokslinės literatūros, susijusios su nagrinėjama tema, analizės pagrindu konstatuotina, kad iškeltas tyrimo tikslas bei suformuluoti uždaviniai pasiekti, ginamieji teiginiai pasitvirtino, tai pagrindžia šios pagrindinės išvados:

Dėl įmonės, kaip civilinių teisių objekto, specifikos:

1. Įmonės, kaip turтино komplekso, sudėtis nuolat kinta, nes įmonė yra įrankis vykdyti ūkinę-komercinę veiklą, todėl neįmanoma tiksliai užfiksuoti įmonės sudėties viešajame registre. Atsižvelgiant į tai, nekilnojamojo daikto statuso suteikimas įmonei yra nepagrįstas.
2. Įmonės, kaip turтино komplekso, esminiais požymiais yra tikslas ir teisinis nedalumas, nes tik vieno tikslo sujungti atskiri civilinių teisių objektai tampa vientisa sistema, turinčia didesnę ekonominę vertę, o tokios sistemos vientisumą užtikrina jos nedalumas teisine prasme.
3. Įmonės teisinio nedalumo užtikrinimas yra būtinas tik atskirų sandorių sudarymo ir vykdymo metu, todėl registruojamos įmonės turėtojo teisės į atskirus įmonės elementus, o ne į įmonę, kaip visumą.
4. Atsižvelgiant į tai, kad skirtingiems įmonės elementams taikomas skirtingas teisinis režimas, įmonė, kaip visuma, negali būti ginama savarankišku gynimo būdu, tačiau atskiri įmonės elementai gali būti ginami skirtingais būdais – daiktiniais ir prievolininiais gynybos būdais, ieškiniais dėl nesąžiningos konkurencijos, ieškiniais dėl juridinio asmens (firmos) pavadinimo neteisėto vartojimo ir kt.

Šios išvados patvirtina disertacijos ginamąjį teiginį, kad įmonė yra specifinis civilinių teisių objektas, kuriam taikytinas savitas teisinis režimas, nes įmonė yra nedali teisine prasme tik atskirų sandorių sudarymo ir vykdymo metu.

Dėl įmonės, kaip turтино komplekso, instituto tikslo – kreditorių teisių apsaugos:

1. Įmonės, kaip turтино komplekso, civilinės apyvartos teisinis reglamentavimas turi būti (ir yra) orientuotas į kreditorių teisių apsaugą, nes įmonės perleidimo metu visuomet vyksta skolininko pasikeitimas prievolėje, kadangi į įmonės sudėtį patenka įmonės turėtojo skoliniai įsipareigojimai.
2. Šiuo metu Lietuvos nacionalinėje teisėje įtvirtinta kreditorių teisių

apsaugos schema yra per daug sudėtinga, todėl įmonės pirkimas-pardavimas bei nuoma virsta skolų apmokėjimo procesu, nors pirkėjo (nuomininko) ir kreditorių teisių apsaugai pakaktų juridinio asmens reorganizavimo atveju taikomo kreditorių apsaugos mechanizmo.

3. Įmonės pirkimo-pardavimo (ar kitokio perleidimo) sutarties notarinė forma laikytina pertekliniu reikalavimu, apsunkinančiu šios sutarties sudarymą, tais atvejais, kai įmonės sudėtyje nėra nekilnojamųjų daiktų ar daiktinių teisių į juos. Kreditorių teisių apsauga įmonės perleidimo atvejais yra užtikrinama specialia kreditorių apsaugos schema ir privaloma sandorių dėl įmonės teisine registracija.
4. Įmonės dovanojimas yra vienas iš įmonės (verslo) perleidimo būdų, todėl šiai sutarčiai subsidiariai taikytinos įmonės pirkimo-pardavimo nuostatos dėl kreditorių teisių apsaugos, atsižvelgiant į dovanojimo sandorio specifiką.
5. Pagal bendrąsias įkeitimo (hipotekos) teisės normas neįmanoma įkeisti įmonės, tačiau, ateityje įstatymų leidėjui specialiosiomis teisės normomis reglamentavus tokį sandorį, įmonės įkeitimas galėtų tapti papildomu prievolių įvykdymo užtikrinimo būdu. Kuriant specialiąsias teisės normas dėl įmonės įkeitimo turi būti atsižvelgta ne tik į kreditorių interesus, bet kartu užtikrintas įmonės teisinis nedalumas.

Dėl įmonės, kaip turtinio komplekso, instituto tikslo – įmonės turėtojo teisių apsaugos:

1. Įmonės teisinis nedalumas skirtas įmonės turėtojui apsaugoti nuo kreditorių ir kitų trečiųjų asmenų nepagrįsto įmonės išardymo. Įmonės teisinio nedalumo praktinis įgyvendinimas būtų geriau užtikrinamas nustatant galimybę įregistruoti su viešuosiuose registruose registruotiniais daiktais, kurie patenka įmonės sudėtyje, susijusį juridinį faktą – daikto priklausymą turtiniam kompleksui, nes tai užkirstų kelią nepagrįstam įmonės, kaip turtinio komplekso, išardymui.
2. Įmonės (individualios įmonės ir ūkininko ūkio) paveldėjimo teisinis reglamentavimas turi būti (ir yra) labiau orientuotas į įmonės, kaip turtinio komplekso, nedalumo išsaugojimą, nei į kreditorių teisių apsaugą.
3. Įmonės privatizavimo sandorio teisinis reglamentavimas turi būti orientuotas į naujojo įmonės savininko teisių apsaugą, užtikrinant įmonės teisinį nedalumą privatizavimo metu. Nors šiuo metu Lietuvos teisėje įmonės, kaip turtinio komplekso, privatizacijos būdas neįtvirtintas, tačiau tokio būdo įtvirtinimas padėtų išvengti situacijų, kai per akcijų paketo privatizavimą privatizuojamos įmonės vertė yra

nepagrįstai padidinama, tačiau nukentėjusioji šalis (naujasis įmonės turėtojas) neturi teisės remtis įmonės trūkumų institutu.

Šios išvados patvirtina disertacijos ginamąjį teiginį, kad įmonės, kaip turtinio komplekso, institutas teisėje yra skirtas apsaugoti kreditorius nuo nesąžiningų sandorių ir ginti įmonės turėtoją nuo nepagrįsto turtinio komplekso išardymo.

REKOMENDACIJOS

1. Siūlomi galiojančių Lietuvos Respublikos teisės aktų pakeitimai

1. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 2.3 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume (i) **papildyti CK 4.254 straipsnį 10 punktu**, jį išdėstant taip:

„4.254 straipsnis. Registruojami juridiniai faktai

Viešame registre turi būti registruojami su daiktais, teisių į juos suvaržymais bei daiktinėmis teisėmis susiję šie juridiniai faktai: [...]

10) registruotino daikto priklausymo turtiniam kompleksui faktas.“

(ii) **papildyti Nekilnojamojo turto registro įstatymo 12 straipsnį 10 punktu**, jį išdėstant taip:

„12 straipsnis. Nekilnojamojo turto registre registruojami su nekilnojamaisiais daiktais, daiktinėmis teisėmis į juos ir šių teisių suvaržymais susiję juridiniai faktai

Nekilnojamojo turto registre registruojami šie su nekilnojamaisiais daiktais, daiktinėmis teisėmis į juos ir šių teisių suvaržymais susiję juridiniai faktai: [...]

10) registruotino daikto priklausymo turtiniam kompleksui faktas.“

(iii) **Nekilnojamojo turto registro įstatymo 15 straipsnio 2 dalies 20 punktą laikyti 21 punktu, o 20 punktą išdėstyti taip:**

„2. Atitinkamo nekilnojamojo daikto registro įrašė gali būti daromos žymos apie šiuos juridinius faktus: [...]

20) registruotino daikto priklausymą turtiniam kompleksui;

20) 21) kitus juridinius faktus, jei jų registravimą nekilnojamojo turto registre numato įstatymai.“

2. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 2.3 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume **pakeisti CK 1.110 straipsnio 1 dalį**, ją išdėstyti taip:

„1. Civilinių teisių objektu gali būti įmonė, kaip verslu užsiimančiam (pelno siekiančiam) asmeniui priklausantis turto ir turtinių bei neturtinių teisių, skolų ir kitokių pareigų visuma. Įmonė yra laikoma nekilnojamoju daiktu.“

3. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 2.3.2.1 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume **papildyti CK 2.39 straipsnio 2 dalį**, ją išdėstant taip:

„2. Juridinio asmens pavadinimas yra juridinio asmens nuosavybė, tačiau jis negali būti perduotas ar kitaip perduotas kito asmens nuosavybėn atskirai nuo juridinio asmens, išskyrus šio kodekso nustatytas išimtis.“

4. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 2.3.2.1 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume (i) **papildyti CK 6.402 straipsnio 2 dalį**, ją išdėstant taip:

„2. Teisė į firmos vardą, prekių ar paslaugų ženklą ar į kitus pardavėją ar jo prekes ar teikiamas paslaugas identifikuojančius žymenis, taip pat į teises, kurios pardavėjui priklauso pagal licencinę sutartį, pereina pirkėjui, jeigu ko kita nenumato sutartis. Jei pirkėjui perleidžiamos teisės į firmos vardą, pardavėjas privalo pasikeisti savo firmos vardą sutartyje nustatytais terminais ir tvarka, kad tretieji asmenys nebūtų klaidinami dėl firmos vardo tapatumo.“

(ii) **papildyti CK 6.536 straipsnio 1 dalį**, ją išdėstant taip:

„1. Pagal įmonės nuomos sutartį nuomotojas įsipareigoja už užmokestį perduoti nuomininkui laikinai valdyti ir naudoti įmonę kaip turtinį kompleksą, naudojamą verslui, o nuomininkas įsipareigoja mokėti nuomos mokesť. Kartu su įmone kaip turtiniu kompleksu nuomininkui perduodamas žemės sklypas, pastatai, statiniai, įrengimai, mechanizmai bei kitos sutartyje numatytos gamybos priemonės, žaliavos, atsargos, apyvartinės lėšos, teisės naudotis žeme, vandeniu ir kitais gamtos ištekliais, pastatais, statiniais ar įrenginiais, kitos su įmone susijusios nuomotojo turtinės teisės, teisė į prekių ar paslaugų ženklą bei firmos vardą ir kitos išimtinės teisės, taip pat perleidžiamos reikalavimo teisės ir perkeliama skola, numatytos nuomos sutartyje. Teisė valdyti turta, kuris yra kito asmens nuosavybė, ir juo naudotis, taip pat teisė valdyti žemės sklypą ir gamtos išteklius ir jais naudotis, perduodamos įstatymų nustatyta tvarka. Jei nuomininkui laikinam naudojimui yra suteikiamos teisės į firmos vardą, nuomos sutartyje turi būti aiškiai nustatytos tokios firmos vardo naudojimo sąlygos, kad tretieji asmenys nebūtų klaidinami.“

5. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 3.3.1 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume **papildyti CK 6.402 straipsnio 1 dalį** ir ją išdėstyti taip:

„1. Pagal įmonės pirkimo-pardavimo sutartį pardavėjas įsipareigoja perduoti pirkėjui nuosavybės teise visą įmonę kaip turtinį kompleksą ar jos esminę

dalį, išskyrus teises ir pareigas, kurių pardavėjas neturi teisės perduoti kitiems asmenims, o pirkėjas įsipareigoja tai priimti ir sumokėti kainą. Įmonės pirkimo-pardavimu pripažįstami ir tie atvejai, kai atskirais sandoriais tam pačiam įgijėjui perleidžiamas turtas, būtinas ūkinei-komercinei veiklai vykdyti, jei bendrai vertinant šiuos sandorius galima padaryti išvadą, kad buvo siekiama perleisti įmonę, kaip turtinį kompleksą.

6. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 3.3.3 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume **pakeisti CK 6.403 straipsnio 1 dalį** ir ją išdėstyti taip:

„1. Įmonės pirkimo-pardavimo sutartis turi būti vienas rašytinės formos abiejų sutarties šalių pasirašytas dokumentas, ~~patvirtintas notaro ir turintis būtinus šio kodekso 6.404 straipsnyje nurodytus priedus. Jei įmonės sudėtyje yra nekilnojamojų daiktų ar daiktinių teisių į juos, įmonės pirkimo-pardavimo sutartis turi būti tvirtinama notaro.~~“

7. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 3.3.5 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume **papildyti CK 6.404 straipsnį 4 dalimi** ir ją išdėstyti taip:

„4. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyti įmonės pirkimo-pardavimo sutarties priedai gali būti nesudaromi, jei šalys įmonės pirkimo-pardavimo sutartyje nurodė išsamius duomenis apie įmonės sudėtinius elementus, jų vertę, finansinę būklę ir įmonės skolas.“

8. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 3.3.6.1 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume **panaikinti CK 6.405 straipsnio 4-6 dalis, 7 dalį laikyti 4 dalimi ir pakeisti 6.405 straipsnio 1-3 dalis** jas išdėstant taip:

„1. Pirkėjas ne mažiau kaip prieš dvidešimt dienų iki sutarties sudarymo privalo raštu pranešti visiems įmonės skolų (prievolių) sąraše nurodytiems įmonės kreditoriams apie numatytą įmonės pardavimą. Jeigu pirkėjas šios pareigos neįvykdo, pardavėjo kreditoriai turi teisę savo reikalavimus pareikšti tiesiogiai pirkėjui. Apie įmonės pardavimą jos kreditoriams nereikia pranešti tik tuo atveju, jeigu įmonės kaina mokama pinigais ir šios pinigų sumos pakanka visiškai atsiskaityti su visais įmonės kreditoriais. Jei sutarties šalys nusprendė visiškai atsiskaityti su įmonės kreditoriais arba to pagrįstai pareikalavo kreditoriai, sutartyje numatytos kainos dalis, skirta atsiskaitymui su kreditoriais, sumokama sutartyje nurodytam asmeniui, kuriam pavedama atsiskaityti su įmonės kreditoriais ir kuriuo gali būti tik bankas, kita kredito įstaiga arba draudimo įmonė.

2. Įmonės kreditorius, gavęs šio straipsnio 1 dalyje nurodytą pranešimą, per dvidešimt dienų nuo jo gavimo privalo raštu pranešti pirkėjui apie savo

reikalavimo dalį bei pobūdį ir turi teisę pareikalauti pateikti įrodymus dėl įmonės pirkėjo pajėgumo įvykdyti perleidžiamą prievolę.

3. Įmonės kreditorius turi teisę reikalauti nutraukti ar įvykdyti prieš terminą prievolę, taip pat atlyginti nuostolius, jei tai numatyta sandoryje ar yra rimtas pagrindas manyti, kad prievolės įvykdymas dėl įmonės perleidimo pa-sunkės, ir kreditoriui pareikalavus įmonės pardavėjas ar pirkėjas nepateikė priimtino ir adekvataus reikalavimų įvykdymo užtikrinimo. Įmonės kreditoriui pagrįstai pareikalavus įvykdyti prievolę prieš terminą įmonės perleidimo sutartyje nurodytas asmuo, kuriam pavedama atsiskaityti su įmonės kreditoriais, privalo atsiskaityti su kreditoriumi per protingą terminą.“

9. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 3.3.7 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume **papildyti CK 6.407 straipsnio 3 dalį** ir ją išdėstyti taip:

„3. Įmonė pripažįstama perduota pirkėjui nuo to momento, kai jos perdavimo-priėmimo aktą pasirašo abi šalys. Perdavus įmonę pirkėjui, pardavėjas privalo įvesti pirkėją į ūkinę veiklą bei nekonkuruoti su pirkėju sutartyje nustatytą laikotarpį.“

10. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 3.3.8 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume **papildyti CK 6.408 straipsnį 6 dalimi** ir ją išdėstyti taip:

„6. Įmonės pirkėjas turi teisę pareikšti reikalavimus dėl įmonės trūkumu per protingą terminą, bet ne vėliau kaip per dvejus metus nuo įmonės perdavimo dienos, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ilgesnio termino.“

11. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 3.4.4 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume **papildyti CK 6.537 straipsnio 1-2 dalis**, jas išdėstant taip:

„1. Įmonės nuomotojas privalo iki įmonės perdavimo nuomininkui raštu pranešti apie įmonės išnuomavimą įmonės kreditoriams. Įmonės kreditorius, gavęs tokį pranešimą, per dvidešimt dienų nuo jo gavimo privalo raštu pranešti nuomotojui apie savo sutikimą ar nesutikimą su įmonės nuoma ir turi teisę pareikalauti pateikti įrodymus dėl įmonės nuomininko pajėgumo įvykdyti perleidžiamą prievolę. Kreditorius turi teisę nesutikti su įmonės nuoma, jei perleidus įmonę nuomininkui kyla reali prievolės neįvykdymo grėsmė ir tokios grėsmės nepašalina adekvatus prievolės įvykdymo užtikrinimas.“

2. Įmonės kreditorius, kuris raštu nėra iš anksto pranešęs nuomotojui apie savo sutikimą perkelti skolą, turi teisę per tris mėnesius nuo pranešimo apie įmonės išnuomavimą gavimo dienos reikalauti nutraukti savo sudarytą sutartį arba įvykdyti ją prieš terminą ir atlyginti nuostolius, jei perleidus įmonę nuomininkui kyla reali prievolės neįvykdymo grėsmė ir tokios grėsmės nepašalina adekvatus prievolės įvykdymo užtikrinimas.“

12. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 3.4.6 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume **papildyti CK 6.539 straipsnio 1 dalį**, ją išdėstant taip:

„1. Įmonė perduodama nuomininkui pagal perdavimo-priėmimo aktą. Perdavus įmonę nuomininkui, nuomotojas privalo įvesti nuomininką į ūkinę veiklą bei nekonkuruoti su nuomininku sutartyje nustatytą laikotarpį.“

13. Atsižvelgiant į pateiktas išvadas ir disertacijos 3.6.2 poskyryje nurodytus argumentus, siūlytume **papildyti CK 6.465 straipsnį 5 dalimi**, ją išdėstant taip:

„5. Dovanojimo sutarčiai, kurios objektas yra įmonė, kaip turtinis kompleksas, mutatis mutandis taikomos šio kodekso 6.402-6.410 straipsnių nuostatos.“

2. Rekomendacijos teismams, sprendžiant su įmonės perleidimu susijusius ginčus

1. Atsižvelgiant į įmonės ekonominės-teisinės vienovės principą, rekomenduotina teismams, pagal savo kompetenciją sprendžiant bylas, susijusias su keletu atskirų objektų perleidimu vienam asmeniui:

- i. analizuoti, ar toks perleidimas nekvalifikuotinas kaip įmonės pirkimas-pardavimas. Jei bendrai vertinant šiuos sandorius galima padaryti išvadą, kad buvo siekiama perleisti įmonę, kaip turtinį kompleksą, t. y. tam pačiam įgijėjui atskirais sandoriais buvo perleistas turtas, būtinas ūkinei-komercinei veiklai vykdyti, tokiems sandoriams taikyti įmonės pirkimo-pardavimo sutarties nuostatas.
- ii. vadovaujantis CK 6.409 straipsnio nuostatomis, jog įmonės pirkimo-pardavimo sutarčiai bendrosios sandorių negaliojimo teisinės pasekmės atsiranda tik tuo atveju, jei tai iš esmės nepažeidžia kreditorių teisių ir interesų bei neprieštarauja viešajai tvarkai, netaikyti CK 1.93 straipsnio 3 dalies nuostatos dėl notarinės formos nesilaikymo teisiinių pasekmių, nes kreditorių teisės yra labiau apsaugomos taikant įmonės pirkimo-pardavimo sutarties taisykles, nei paprastų turto pirkimo-pardavimo sutarčių.

2. Sprendžiant ginčus dėl įmonės trūkumų, rekomenduotina teismams:

- i. atskirų įmonės sudėtinių elementų trūkumus vertinti įmonės, kaip visumos, kontekste, t. y. pripažinti pardavėją atsakingu už pavienių įmonės elementų trūkumus tik tuomet, jei šie trūkumai turi neigiamą poveikį įmonės, kaip visumos, vertei, naudingumui ar funkcionavimui. Jei atskiro įmonės sudėtinio elemento kiekybinis ar kokybinis trūkumas neįtakoja galimybės naudoti įmonę, kaip visumą, sutartyje nustatytam tikslui (paskirčiai), tokio trūkumo nelaikyti įmonės, kaip visumos, trūkumu.
- ii. įmonės esminiais trūkumais pripažinti tuos atvejus, kai įmonės pirkimo-pardavimo sutarties objektas apskritai nėra įmonė, arba kai įmonės negalima panaudoti sutartyje nurodytam ar numanomam tikslui.
- iii. pripažinti pardavėją atsakingu už įmonės istorinių finansinių duomenų klaidas ar iškraipymus, tačiau už prognozuojamus pelningumo rodiklius – tik tuo atveju, jei pardavėjas sutartyje aiškiai ir tiksliai tai garantavo.
- iv. atsižvelgiant į įmonės pirkimo-pardavimo sutarties objekto sudėtingumą, pirkėjo reikalavimams dėl įmonės trūkumų netaikyti bendrojo sutrumpinto 6 mėnesių ieškinio senaties termino, bet taikyti CK 6.338 straipsnio 2 dalies nuostatą, pagal kurią pirkėjas gali pareikšti pretenzijas dėl įmonės trūkumų per protingą terminą, bet ne vėliau kaip per dvejus metus nuo daikto perdavimo dienos, jei įstatymai ar sutartis nenumato ilgesnio termino.

2. Kilus ginčui dėl įmonės vertės padidėjimo naudos atlyginimo, kai pasibaigus įmonės nuomos sutarčiai nuomotojui yra grąžinama įmonė, rekomenduotina teismams tokią situaciją spręsti nuomotojo naudai, jei sutartimi nėra susitarta kitaip, nes, pasibaigus nuomos sutarčiai, nuomininkas automatiškai nekompensuojamai praranda tą komercinę naudą, kurią jam sukūrė įmonės veikla konkrečioje srityje su konkrečia klientūra, t. y. preziumuojama, kad nuomininkas prisiima šią riziką.

3. Sprendžiant ginčus, susijusius su akcijų paketo privatizavimo metu paaiškėjusiais įmonės trūkumais, dėl ko privatizuojamos įmonės vertė nepagrįstai padidinta, rekomenduotina teismams nuosekliai laikytis pradėtos formuoti teismų praktikos, kai šis nepagrįstas įmonės vertės padidinimas kvalifikuojamas kaip patirti nuostoliai.

3. Pasiūlymai teisės mokslininkams ir mokslo įstaigoms

1. Kadangi atliktas tyrimas parodė, kad civilinių teisinių santykių objektas ne visuomet sutampa su civilinių teisių objektu, tikslinga:

- i. teisės literatūroje apibūdinant gėrybę, dėl kurios susiklosto civiliniai

teisiniai santykiai, vartoti tikslesnį terminą „civilinių teisių objektas“;

- ii. teisės studijose akcentuoti absoliučių ir prievolinių teisinių santykių objekto transformacijos į civilinių teisių objektą skirtumus, taip atskleidžiant daiktinės ir prievolinės teisės tarpusavio funkcinių ryši.

2. Atsižvelgiant į tai, kad atlikus tyrimą prieita prie išvados, jog nuosavybės teisės sistema yra jungiantysis elementas tarp turto ir kapitalo, tikslinga teisės studijose atkreipti dėmesį į nuosavybės teisės sistemos įtaką turto kapitalizavimo procesui.

3. Vadovaujantis šiuolaikinės privatinės teisės tendencijomis, tikslinga teisės literatūroje palaiapsniui atsisakyti įmonės, kaip teisinių santykių subjekto, sampratos ir pereiti prie įmonės, kaip civilinių teisių objekto, sampratos, o apibendrintai asmenis, kuriems priklauso įmonė, vadinti „įmonininku“.

4. Siekiant teisės taikymo procese išvengti painiavos dėl individualios įmonės teisinio statuso, tikslinga atlikti detalesnį tyrimą dėl individualios įmonės pripažinimo savarankišku juridiniu asmeniu pagrįstumo, kuris turėtų praktinę reikšmę vystant ir tobulinant esamą teisinį reglamentavimą šiuo klausimu.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

1. Jakutytė-Sungailienė, A. Turto samprata Lietuvos civilinėje teisėje. *Socialinių mokslų studijos*. 2009, 3 (3): 213-227;
2. Jakutytė-Sungailienė, A. Intelektinis kapitalas – naujas nuosavybės teisės objektas? [orig. – „Intellectual Capital – new Object Regulated by Property Law?"]. *Jurisprudencija*. 2009, 3 (117): 339-355.

PRANEŠIMAI MOKSLINĖSE KONFERENCIJOSE

1. 2009 m. gegužės 13 d. MRU tarptautinėje mokslinėje-praktinėje jaunųjų mokslininkų konferencijoje „Šiuolaikinės teisės teorinės ir praktinės problemos“ skaitytas pranešimas „Intellectual object – new object regulated by property law?“

MOKSLINĖ STAŽUOTĖ

1. Vroclavo universitetas (Lenkija). Trukmė – 3 mėnesiai (2009 m. kovo – gegužės mėnesiais).

CURRICULUM VITAE

Asmeninė informacija:

Vardas, pavardė	Asta Jakutytė-Sungailienė
Gimimo data	1982 m. liepos 25 d.
Gimimo vieta	Šiauliai, Lietuva
Šeimyninė padėtis	Ištekėjusi
El. paštas	astajakutyte@yahoo.com

Išsilavinimas:

nuo 2006 m.	Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros doktorantė
2004–2006	Teisės magistro kvalifikacinis laipsnis, Mykolo Romero Universitetas, Teisės fakultetas, Civilinės teisės specializacija
2000–2004	Teisės bakalauro kvalifikacinis laipsnis, Myko- lo Romerio Universitetas, Teisės fakultetas

Profesinė veikla:

nuo 2006 m.	Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros lektorė, asistentė
2008–2010	Teisėjo padėjėja, Lietuvos Aukščiausiasis Teis- mas, Civilinių bylų skyrius
2004–2008	Advokato padėjėja, advokatų kontora „Zabiela, Zabielaite ir partneriai“

Akademinės stažuotės:

2009 m.	Wroclavo universitetas (Lenkija). Trukmė – 3 mėnesiai
---------	--

Kalbos:

Lietuvių	<i>Gimtoji</i>
Anglų	<i>Puikiai</i>
Rusų	<i>Puikiai</i>